

Sárospataki KRÓNIKA

VIII. évfolyam

3. szám

1976. február

FORRADALMI IFJÚSÁGI NAPOK — a Rákóczi-évforduló jegyében

Hazánkra a tavasz újabb kori történelmünk három nagy ünnepével köszönt. Hősöknek adózunk tisztelettel és megindult szeretettel: 1848. március 15. halhatatlan fiataljaira, 1919. március 21. vöröscsillagos harcosaira, 1945. április 4. felszabadító szovjet katonáira és azokra a magyar hazafiakra emlékezünk, akik kivették részüket a korszakváltás minden gondjából, örömeiből. Egymás sarkába hágó három ünnep ez, de korántsem a naptári közelség köti össze őket, hanem a haladás szolgálata: mindegyik a magyar nemzeti és társadalmi megújulás forradalmas kezdetét jelöli.

Hazánk nagy fiának, II. Rákóczi Ferenc születésének 300. évfordulója még jobban kiemeli és erősíti a nagy tavaszok iránti tiszteletünket.

A Vezérlő Fejedelem — osztálykorlátait leküzdve — az elsők között harcolt az ország függetlenségéért és az elnyomott jobbágyok terheinek könnyítéséért. Nem a Mohács előtti Magyarország visszaállításáért bontott zászlót, hanem centralizált, független államhatalmat akart kiépíteni. Felismerte a fejlődés szükség-szerűségét, s az ország érdekeivel nem törődő oligarchák helyett legszívesebben a középne-mességre és a jobbágyságra támaszkodott volna. Csak egy ilyen kísérlet nem volt könnyű, és a főnemesség nagy befolyása akadályozta is törékvében... Ennek ellenére: a Habsburg-elnyomás elleni küzdelem és a fejedelem kiváló képessége, intézkedései — ha rövid időre is — megteremtették az ellentétes érdekű társadalmi osztályok közös fellépésének a feltételeit.

II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának győzelme a jobbágyság harcoló tömegeit mentesítette volna a feudális kötöttségektől. Felvilágosult abszolutista intézkedései közül a legjelentősebbet éppen itt, a sárospataki várban hozták 1708-ban: bejelentették az elnyomottaknak a hajdúszabadság elnyeréséhez való jogot.

A haladás fonalán — 1848, 1919 és 1945 előtt — talán az első jelentős gyöngyszem volt ez a függetlenségi harc.

Az évszázados messzeségből világító nagy március a feudalizmus rozsdás, avult szerkezetét zúzta szét; a Tanácsköztársaság rövid fennállása alatt demokratikus vívmányok egész sorát adta hazánknak; a felszabadulás pedig a szocializmus létrehozásának lehetőségével, a teljes önállóság biztosítékaival ajándékozta meg népünket. Márciusban, az emlékezés hónapjában felelevenítjük történelmünk dicső korszakainak nagyszerű eseményeit, a hősök áldozatvállalását, az igaz hazafiság önzetlen példáit, a nemzeti és az általános emberi haladásért vívott harcok tanulságait.

A világfejlődés periferiájára szorult magyar nemzet esetenkénti éretlenségét, jobb sorsra érdemes erőfeszítéseit jelzi ez a három dátum, a szabadság útjára lépő néptömeg alkotó hazzszeretetének megnyilatkoztatásait.

A Rákócziak városának ifjúsága előtt ma az a feladat áll, hogy hős elődei példáját kövesse, ahhoz hű legyen s a proletár internacionalizmus jegyében elősegítse a szocialista társadalom felépítését.

Az évfordulók megünneplésével annak az érlelő, energiát sugárzó fénynek tartozunk, mely belőlük árad ki és jelenünket, jövőnket tartósan megvilágítja.

Csuhaj V. Imre IV. F

Alma Mater

KISZ-szervezetünk tavalyi eredményei és

IDEI FELADATAI

Lezárult az 1975/76-os mozgalmi év, s munkánkat szeretném értékelni. Meg akarom vizsgálni tapasztalatainkat, hogy a tanulságokat az idén hasznosíthassuk...

Mozgalmi évünket azzal kezdtük, hogy az alapszervi titkárok — előzetes elbeszélgetések után — több-kevesebb sikerrel összeállították akcióprogramjukat. Ezek szerint számos alapszervezet vette tervbe a böcsi sörgyár, vagy más üzem megtekintését; több helyen ütemeztek be színházlátogatást is. Örültünk ezeknek a terveknek, mert gondoltuk, hogy jobban megismerkedtek pl. egy-egy munkaterülettel. Szerepelt az akcióprogramokban sok érdekes verseny és ötletes rendezvény is, melyek megtartása — remélem — nem ütközött nehézségekre. Sajnos, akadt olyan alapszervezet, amely nem tudta a kiszemelt üzemet vagy vállalatot felkeresni, mert nem kapott látogatási engedélyt.

Az elmúlt időszakban a legfontosabb problémánk az volt, hogy minden akcióprogramot ápriliséig terveztünk, s a mozgalmi évet már januárban le kellett zárnunk. Így sok jó műsor-összeállítás elmaradt, nem egy terv „füstbe ment”. A „tervidőszak” lerövidülésének az a magyarázata, hogy a KISZ IX. kongresszusát 1976. májusára összehívta a KISZ Központi Bizottsága. A tanév hátralevő részében erre fogunk készülni; s hogy a küldöttök választása folyamatos legyen, mi már január 16-án lebonyolítottuk a választásokat.

Pillantsunk azonban vissza!

A tanév elején megszerveztük a Kilián-köröket. Ezek előkészítéseképpen egy évfolyamgyűlést tartottunk; a gyűlésen elmondtuk, hogy miből is áll a Kilián-köri mozgalom. Ezután a csoportok alapszervezeti szinten

működtek; s a vezetők kötelessége volt gondoskodni arról, hogy a foglalkozásoknak megfelelő tartalma legyen.

Meg kell jegyezmem, hogy a Kilián-köri munka értékelésekor egy kicsit elfogódottak voltunk. Valljuk be őszintén, nem könnyű egy diáktársunkról véleményt mondani; különösen, ha az illető vezető... Arra kérlek benneteket, hogy legközelebb ilyen kérdésekben határozottabban ítéljétek: személyre való tekintet nélkül!

Októberban megindultak a politikai vitakörök. Ezekbe elég sokan jelentkeztek; nagyrészt olyanok, akik sokat vártak ettől a képzési formától. Sajnos, csökkent a részvételi kedv, amikor pl. nem kapott mindenki munkafüzetet.

Terveztünk egy összevont politikai oktatást is. Ha sikerült volna megvalósítanunk, akkor a Magyar Televízió egyik munkatársa jött volna el hozzánk, aki időszerű politikai eseményekről tartott volna beszámolót, és szívesen válaszolt volna bármilyen kérdésekre. Sajnos, időpont-egyeztetési nehézségek miatt, erről a beszámolóról le kellett mondanunk. Helyette — 1975. január 20-án — a szokásos politikai vitakörök foglalkozásaira került sor...

A tanév elején — a KISZ javaslatára — gimnáziumunk vezetői szerződést kötöttek a Bodrogközi Állami Gazdasággal. Ősszel már 10 napig az állami gazdaságban végeztünk társadalmi munkát. Osztályaink elég jól dolgoztak; s keresetük 20%-át felajánlották a KISZ-nek. Ezért itt is köszönetet mondok.

Ennek a pénznek nagy részét az új ifjúsági klub felszerelésére fordítottuk; benne mozgalmas, színes klubéletet akarunk kialakítani. Szeretnénk, ha sokan járnátok oda szabad idő-

tökben és jól éreznétek magatokat. Ugyancsak itt említem meg, hogy a városi KISZ-bizottság — eddigi munkánkért és bizalma jeléül — ajándékozott nekünk egy sztereo-magnezofont. Ezt a klubba tettük; ott használhatjátok.

December 10-én chilei szolidaritási nagygyűlést rendeztünk az iskolaudvaron. Őszintén örültünk, hogy felháborodottan ítélték el a katonai junta intézkedéseit, s lelkesen éltették a chilei hazafiakat. A nagygyűlés műsora is jó volt; különösen tetszett az a dal, amelynek szerzői egy nemrég alakult országos hírű pol-beat együttes tagjai.

Csak azt nem tudom, hogy amikor befejezésül együtt énekeltek a Venceremos című politikai dalt, miért nem hallattátok jobban a hangokat? Talán nem szerettek énekelni? Vagy nagyon fáztatok? Az ugyanis nehezen hihető, hogy a dalt nem ismertétek. Voltatok táborokban, s ha azokban nem is, akkor alapszervezeti taggyűléseken meg lehetett volna tanulnotok.

Megragadom az alkalmat arra, hogy felhívjam az alapszervezeti titkárok figyelmét: taggyűlésen nyugodtan taníthatnak egy-egy politikai vagy mozgalmi dalt, sőt másmilyen énektől se idegenkedjenek. A daltanulásnak előnye is van. A KISZ-tagok felélénkülnek, jobban oda tudnak figyelni a második napirendi pontra, vagy aktívabban vesznek részt a vitákban.

Újjászerveztük az iskolarádió programját, a heti műsor gazdagabb lett. A politikától kezdve a sporton, a közéletiségen át az iskolai problémákig — szinte minden megtalálható benne. Remélem, ennek ti is örültök; vagy annak, hogy összeállították a slágerlistát, s így

szavazhattok a legjobb számokra.

Az iskolarádió újjászervezése Czabányi Attila vezetésével folyt. A végzett munkát neki és társainak köszönjük.

Az elkövetkező időben nagy feladatok állnak előttünk.

Jön a február 27-i küldöttértekezlet dátuma.

Készülünk a Rákóczi-évforduló méltó megünneplésére.

Munkálkodunk a FIN sikeres megrendezése érdekében.

Mindent megteszünk, hogy a KISZ IX. kongresszusának jelentőségét a tagság körében tudatosítsuk.

Ráski Katalin II. C

KERTELEÉS NÉLKÜL...

(Röviden az első félévi tanulmányi munkáról)

Az 1975-ös naptári év lezárulásakor mindenütt visszatekintettek a dolgozók hétköznapi munkájára. Üzemek, vállalatok, tsz-ek készítettek számvetést...

Mi is úgy gondoltuk, hogy szétnézzünk a házunk táján: értékeljük a magunk mögött hagyott négy hónap tanulmányi munkáját — azaz felmérjük eredményeinket és hiányosságainkat. Talán nemhiába fáradozunk: a szemléltetésül felhozott adatokból sok minden kiolvasható...

Általában a matematika az a tantárgy, amellyel a legtöbb problémánk szokott lenni. Most sem volt másképp: a hasonló tavalyi időszak 2,90-es átlagával szemben csak 2,82-t értünk el. Igaz, a két átlag közötti különbség számértékegyszerűen 0,08, bennünket mégis bánt a lemaradás. A sok gyenge osztályzat, különösen pedig a harminc bukás — matematikából nagyon rontotta a statisztikát...

Sajnos, alacsony volt az átlag fizikából is: 2,87. A matematikához viszonyítva mégis kedvezőbb az összkép: az iskolában fizikából „csak” 17-en kaptak elégtelen osztályzatot.

Az idegen nyelvek tanulása sem folyt kiegyensúlyozottan. Ezt érzékelteti az a tény, hogy angolból (3,75) és németből (3,51) aránylag jó átlagok születtek — a szóban forgó tárgyakból alig fordult elő két-három bukás. Oroszból viszont 18-an kaptak elégtelen osztályzatot, és a tanulmányi átlag is csak 3,35 körül mozgott...

Kerestük a „kiegyensúlyozatlanság” okát. Hamar rájöttünk, hogy a meglehetősen jó angol és német átlagok mögött egy viszonylag szűk, de aktív tanulóközösség áll. Tudniillik a második gimnázium után általában csak a törekvő diákok élnek a fakultatív nyelvtanulás lehetőségével... Ugyanakkor az orosz nyelv oktatása mind a négy évfolyamra kiterjed. A lehető legtágabb iskolaközösség tanul oroszul — nem egyforma nyelvérzékkel, nem egyforma szorgalommal, nem egyforma előképzettséggel. Ilyen körülmények között érthető (de nem menthető), hogy oroszból az átlag — a számok tükrében — nem fest olyan jól, mint angolból vagy németből...

Ha mindent összevetünk, kiderül, hogy a különböző tárgyakból iskolánkban félévkor mintegy 70 személy bukott meg.

Az eredménytelenségek leginkább szembetűntek két osztályban: az I. E-ben és a II. C-ben egy vagy több tárgyból 9-9 diák nem ütötte meg a mércét... Megállapítottuk, hogy a rossz tanulmányi eredmények és a fellelőtlen hiányszások között nem ritka az összefüggés. Egyéb-ként félévkor — 1257 mulasztott órával — a hiányszási rekordot a II. C állította fel...

Magas volt még a mulasztott órák száma a II. F-ben és a III. C-ben is. Az előbbiben 1057-re, az utóbbiban 1005-re rúgott a mulasztott órák száma.

Természetesen a szép eredmények sem hiányoztak az első félévben. Kedvünkre való volt

a földrajz 3,81-es, a biológia 3,91-es, a testnevelés 3,93-as, a latin 4,22-es és az ének 4,38-as iskolai átlaga. Jóleső érzéssel vettük tudomásul a történelem 3,65-ös a magyar irodalom 3,62-es és a magyar nyelv 3,27-es átlagát is... De azért feltűnt, hogy a hasonló tavalyi időszak tantárgyi átlagaihoz képest elég sok területen tapasztalható visszaesés.

Hogy miért? Talán azért, mert az elmúlt fél év egy kicsit rövidebb volt a megszokottnál, és a kiesések miatt nem volt egyenletes a tanulásunk. Esetleg azért, mert az iskola felújításával járó nehézségek rossz hatást tettek ránk. Lehet, hogy azért, mert a tananyagcsökkentés szándékát és célját közlünk többen félreértették...

Persze a jó vagy rossz félévi „bizonyítványoknak” egyénenként más-más magyarázata lehet. Annyi bizonyos, hogy a jó jegyek nekünk szorgos és eredményes munkáról vallottak. A rossz jegyek laza munkaerkölcsről, hiányos tárgyi ismeretekről árulkodtak. Mindenesetre: a félévi értékelés kinek-kinek megmutatta az erős és a gyenge oldalát — hát a tanulságok levonása sem késhetett.

A tanulságok levonásához próbáltunk hozzájárulni az itt vázolt helyzetképpel. Ha annyit elértünk, hogy ennek a cikknek az olvastakor mindenki tart egy kis önvizsgálatot és elhatározza: ebben a félévben többet és jobban fog tanulni, akkor az írás nem volt hiabavaló.

Farkas Imre III. F

Megkérdeztük Miss Irene Sedlert . . .

(Interjú az iskola új angol lektorával)

— *Minthogy nálunk az angol internátus 1931-es létrehozása óta — ha megszakításokkal is — voltak angol származású nyelvtanárok, örültünk Miss Sedler érkezésének is. De szeretnénk tudni: mi ösztönözte a tanárnőt a pataki állásvállalásra, és milyen tervekkel indult hozzánk?*

— Mindig Közép-Kelet-Európában szerettem volna dolgozni, de azóta, hogy egy rendkívül kellemes kirándulást tettem a Balatonra és Budapestre, figyelmem fokozottan Magyarországra fordult. Iskolátok, amennyire én tudom, az egyetlen olyan középiskola Magyarországon, mely angol származású nyelvtanárokat alkalmaz. Elég szerencsés voltam, és megkaptam ezt az állást. Mivel senkit sem ismertem közületek, mielőtt Londonból elindultam, csak azt tehettem, hogy annyi használható könyvet, magazint, képet gyűjtöttem össze és hoztam el, amennyit itteni munkámhoz szükségesnek tartottam.

— *A pataki diákok körében mindig nagy érdeklődést keltett, ha a nevelőtestület valakivel gyarapodott. Különösen így volt ez a külföldről jött oktatók esetében. . . Most is az érdeklődés*

hozott ide bennünket, hogy megkérjük a tanárnőt: mondjon néhány szót eddigi életéről, munkájáról.

— 18 éves koromig én is gimnáziumban tanultam. Majd a Goldsmiths Egyetemre (londoni egyetem) jártam négy évig; ott szereztem meg a diplomát angol nyelvből és pedagógiából.

Aztán egy londoni kórház különböző osztályain dolgoztam egy évig mint képzés nélküli orvosi gondozónő. Az utóbbi két évben hátrányos helyzetű, testi fogyatékos 9–18 éves gyermekeket tanítottam. Ezután kerültem Sárospatakra.

— *Mi, magyar fiatalok — tőlünk telhetően — megtanultuk figyelembe venni a világ dolgait. Angliáról is sokat tanultunk. Indokolt tehát a problémafelvetés: mennyire ismernek az angol fiatalok minket? Az angol felnőttek kíváncsiak-e Magyarországra? A tanárnő számára mit jelentett hazánk, mielőtt ide került?*

— Sajnos, az angol fiatalok legtöbbje nem sokat tud a magyar ifjúságról. Az angol iskolák kevés figyelmet fordítanak Közép-Kelet-Európára. Az angol tv és rádió is

leginkább a nyugati államokról ad tájékoztatást. Azt mondják, hogy a brit felnőttek és fiatalok csak akkor tönkszenek pl. Magyarországra megismerésére, ha a politikájával rokonszenveznek, vagy a kultúrája iránt érdeklődnek.

Mielőtt először látogattam Magyarországra, én is keveset tudtam róla: elsősorban Bartókról, Kodályról halottam, és — természetesen — a gulyásról, amely nagyon népszerű étel Nagy-Britanniában.

— *Még egy kérdést készítettünk elő Miss Sedler számára. Szeretnénk tudni: mi a tanárnő kedvtelése, mit tart jó szórakozásnak, hasznos időtöltésnek?*

— Legkedveltebb időtöltésem a zenehallgatás (a komoly zene és a könnyűzene hallgatása) és az irodalommal, különösen a brit és az amerikai irodalommal való foglalkozás. Londonban gyakran járok színházba, moziba és hangversenyekre. Kulturális szempontból óriási választék kínálkozik az angol fővárosban.

— *Köszönjük a beszélgetést. Kívánjuk a tanárnőnek, hogy érezze jól magát a sárospataki Rákóczi Gimnáziumban, magyar tanítványai és kollégái között.*

Az interjút készítette: Rák Rudolf
IV. B

Oroszlánkörmök

VONATON

Csak Pesten kellett átszállni. Már hazafelé jöttem az üdülőből. Minden télen beutálnak engem. Igen kellemesen telt el az idő, de már alig vártam, hogy viszonyláthassam az otthonomat és a feleségemet. Pesten volt annyi időm, hogy megebédeljek. Karácsony utáni tömeg volt a pályaudvaron. Ahogy húzott be a vonat, a tömeg mint megannyi hangya, lepte meg. Mire felkászálódtam, az összes kocsi tele volt, mindenféle emberrel. De, gondoltam, csak akad hely a

magamfajta öregnek. Kevés volt a csomagom is. Egy fülkében láttam üres helyet. Félrehúztam az ajtót:

— Szabad itt egy hely, tessék mondani?

— Hogyne — válaszolt egy határozott hangú fiatalasszony. Az ablak mellett ült, valamit olvasott. Aki mellette foglalt helyet, valószínűleg a férje. A kislány, aki most szaladt be, bizonyára az ő gyerekük. Volt még a fülkében egy nálam is pocakosabb ember. Most alud-

hatott el, ki tudja, mit csinált az ünnepek alatt.

A bőröndömet fel akartam tenni a csomagtartóra, de a fiatal asszony férje felajánlotta a segítségét. Igazán rokonszenves ember. A hölgygel szemközt ültem le. Ahogy elnéztem őket, olyan látszatemberek lehetnek, akik a külvilágnak mutatják, hogy élnek, egymás számára azonban nem. Az asszonyka harciasnak látszott, biztosan ő irányítja az urát. Na, és a kislány? Szósi hajára oly büszke, ráadá-

sul állandóan nyafog:

— Apuu, éhes vagyok!

— Elfogyott az ennivaló, kislányom.

— Van szíved kínozni azt a gyereket? Lemehetnél venni valamit, még van 10 perc az indulásig!

A férj kelletlenül felállt, és kiment. Kíváncsi voltam, mit fog tenni, hát a folyosó ablakához siettem. Először ivott valamit, aztán vett egy szendvicset. Nagyon helyes, valami kárpótlás is kell.

Mindnyájan kényelmesen elhelyezkedtünk már, mire elindult a vonat. Az alvó ember felébredt. Úgy mozgatta a száját, mintha valamit rázna; az álmosan ébredő ember tesz így. Beszélgettem az útitársaimmal a tájról, arról, ki hová megy. Megtudtam, hogy a család hamarabb száll le, mint én, erre megnyugodtam.

És azért is örültem, mert egy hülígán sem ült a fülkében. Öröömöm nem sokáig tartott, mert csakhamar egy torzonborz külsejű fiatalember jelent meg

a fülkében, akinek egy hosszú sál volt körültekerve a nyakán. Nem mondom, nincs olyan hideg kint, mint az én fiatal koromban volt, hó sem esett, de azért egy sálban közlekedni!? Szó nélkül vágta le magát az ülésre. Valami gumiabroncs volt a poggyásza, arról kezdett el csevegni a bájos családdal. Az asszony minden szavát elragadtatással szivta be. Én meg csak kifelé bámultam. Ha egyedül utazom, úgy kidobom innen a fickót, hogy a lába sem éri a földet. Megint nyílt az ajtó, s egy másik alak jelent meg. Sokkal megnyerőbb volt a külseje; gyorsan hadarta:

— Elnézést kérek. Nem tudna valaki öt darab százast adni? Ugyanis ellenőr vagyok, és nem tudok visszaadni.

Az öreg álmosan nyúlt a pénztárcájához, s kezdte számolni a pénzt. A torzonborz fiatalember fesztelenül tovább csacsogott a családdal; azok tán nem is tudták, ki ez az alak az ajtóban, és miért jött. Egy pillanatra összeakadt a tekintetünk a poca-

kossal. Ingattam a fejemet, hogy ne, de ő tovább számolt. Ekkor nem tudtam tovább fékezni magam:

— Fiatalember, először talán az ötszázast mutatná fel?!

— Rögtön hozom... csak itt vagyok... néhány fülkével odébb — s ezzel kiment. Nem telt bele egy-két perc, a gumiabroncsos fiú is felállt és kiment. Az öregnek csodálkozóan tágra nyílt a szeme — már felébredt. A zsebét tapogatta, ahol a pénztárcáját szokta tartani. A család értetlenül nézett minket, én pedig bólogattam; ugye, jó, hogy szóltam. Ahogy a fiatalember nyitotta az ajtót, halani lehetett:

— ...ugyanis ellenőr vagyok, s nem tudok visszaadni...

A pocakos ember felugrott helyéről.

— Gazember — kiáltotta furcsa, elcsukló hangon. Dühösen kiráncigálta az ajtót, de a folyosón megtorpant: már egy te-remtett lelket sem látott.

Fráter Mária IV. A

Disputa

Beszélünk, de hogyan?

Azt hiszem, a nyelv — anyanyelvünk — jelentőségével mindenki tisztában van. Úgy vélem: a beszéd és az írás fontosságát senki előtt sem szükséges bizonygatni. Az gondolom: jelenleg inkább a kulturált nyelvhasználat érdekében kell szót ejtenünk...

A természetes az volna, ha — nélkülözhetetlenségének tudatában — a nyelvvel állandóan törődnénk: következetesen, kitartóan ápolnánk, igényelnénk és elősegítenénk a fejlődését. S e helyett — bizonyos diáktársaságokban — mit tapasztalunk? Ha nem is mindig, de sokszor: nyelvünk iránti közönyt... Belenyugvást az önkifejezés alacsony színvonalába. Megállapodást az útszéli modornál. Lemondást az igényesebb

és választékosabb stílusról...

Nap nap után én is azt veszem észre, hogy társaink közül jónéhányan nem tudnak, vagy nem akarnak művelt emberhez méltóan megnyilatkozni. Igen, tapasztalataim szerint nem ritka az olyan diák, aki — tárgyilagosan ítélve — nem rendelkezik életkorának és iskolázottságának megfelelő beszédképességgel. A gyakorlatból tudom, hogy hány fiatal küzd — nemcsak feleléskor — ha gondolatait szavakba kell önteni... Az ilyenek szájából egymás hegyén-hátán törnek elő a szavak; az istennek sem akarnak rendes mondattá összeállni! De ez még a jobbik eset! Vannak olyan személyek is, akiknek a legszükségesebb fogalmak megjelölésére való szavak is csak

nagyon nehezen — sűrű torokköszörülés, nyögés vagy morgás közepette — jutnak eszükbe... És azok száma sem kevés, akik — gazdag szókincsünket figyelmen kívül hagyva — kritikus esetekben beérik a mit-tudom-én, a hogyishívják és az izé használatával.

Bevallom azonban, hogy a mondottaknál rosszabb észrevételem is akad.

A minap pl. egy iskolakerti „párbeszédből” már kimaradt a beszélt nyelv — csak a hang maradt! Nem is valamilyen kellemes zenei hang, hanem valószínűs vijjogás. Nem is csiszolt, képzett hang, hanem valamiféle erdei „hangszimbolika”. A „párbeszéd” részvevői még feleltek is egymással — legálábbis a hangerő változásaiból

erre következtettem. Ugyanis arénáztak.

Akik nem tudnak szépen, érthetően, világosan beszélni, azok legszívesebben ellepleznék ezt a fogyatékoságukat, vagy szeretnék kiküszöbölni... De akik nem is akarnak a kulturált nyelvhasználat örömeiben osztozni, azok általában kérkednek kifogásolható beszédmódjukkal. Megélnék egy félezer szavas keveréknyelven is... Csak a csaj, a haver, a pia és a csávó ne hiányozzon belőle! Vagy legyen „bevett fogalom” a buli, a majré, a smár és a krapek... Esetleg jól hangozzék rajta mindenféle szitok-átok. Az ilyen csökkent értékű nyelv megfelelő hordozója a csökkent értékű gondolatoknak... De nem mindenki veszi észre, némelyek talán még jópofának is tartják anyanyelvünk hagyományos jelrendszerének felrúgóit! Mintha természetes dolog volna a nyelvi huligánkodás... Mintha több létjogosultságuk volna a torzonborz szavaknak, mint az ápoltság kifejezéseknek... Mintha korszerűbbek volnának

a pongyola megnyilatkozások, mint a takaros mondatok.

Talán bizonyos ifjúsági körökben a darabosság, a nyereség, a faragatlanság a divat? Némelyek úgy vélik, hogy minél több útszéli kijelentés hagyja el a szájukat, annál „vagányabbak”...

Az ilyen felfogás az éretlenség jele. Ha valaki mégis „hözöng” vele, ne hagyjuk annyiban... Annál kevésbé, mivel az emberi kapcsolatoknak — a kapcsolatfenntartás nyelvének is — normái vannak. Ezeket tartjuk tiszteletben. Ha kicsikhez szólunk: szavunk ne elretentő példa legyen. Ha velünk egykorúakkal beszélünk: beszédünk ne váljon tolvajnyelvi attrakcióvá. Ha felnőttekkel társalgunk: társalgásunk ne adjon okot a mai fiatalokat illető panaszra...

Elég, ha én panaszkodom a közöttünk, diákok között is terjedő érdes, ingerült, durva megnyilatkozások miatt. Az ízléstelen, a közönséges és bántó „elszólások” miatt. A nemcsak a fiúk, hanem a lányok köré-

ben is divatozó trágár „szövegelések” miatt... A káromkodások miatt.

Úgy látszik, nálunk ezen a téren régóta nem következett be lényeges változás. Illyés Gyulának a „Trágár szavak” című cikkéből tudom (Népszabadság, 1969. január 28.), hogy egy külföldi utazó már a 18. században megírta: „Az emberek sehol annyit nem verik és káromolják egymást, mint ebben az országban”. De hát — a nagy erővel folyó nyelvművelés ellenére — nem okultunk ebből a lesújtó megjegyzésből?

Vagy miért nem okolunk most? Egyáltalán nem késő. Csak egy kis finomság kell a szükséges változások eléréséhez. Egymás iránti tisztelet és megbecsülés. Kölcsönös tapintat és belátás. Emberi és erkölcsi elkötelezettség. Azután szinte erőltetés nélkül megy minden, talán még azok megnevelése is, akik jelenleg nem tudnak, vagy nem akarnak művelt emberhez méltóan beszélni.

Leyszek Erzsébet IV. B

Visszapillantó tükör

FOGARASI JÁNOS ÉRDEMEI

Emléksorok születésének 175. évfordulójára)

Iskolánkban az egymást váltó diáknemzedékek — tapasztalataink szerint — eléggé elfeledték Fogarasi Jánost, az egykori pataki diákot. Hogy neves ügyvéd volt, több jogi munka szerzője — jelenleg kevesen sejtik. Hogy a közéletben tekintélyes szerepet játszott, számos időszzerű problémáról cikkezett — alig tudja valaki. Hogy verseket és novellákat is írt — ez a diákköztudatból szinte teljesen „kiesett”.

Sajnos, a helyi emlékezet nem volt jó megőrzője tudományos munkásságának sem. Pedig mint az MTA tagja — fényes pályát futott be. Nyelvtudósként — itt-ott túlhaladott felfogása el-

lenére — kulturális életünknek nagy szolgálatot tett. Mint szótáríró nemcsak a maga korának, hanem az utókornak az elismerését is kivívta.

Fogarasi János születésének közelgő 175. évfordulója kellő alkalmat ad arra, hogy életéről és munkásságáról fellebentsük a feledés fátylát, hogy pótoljuk a kihagyó emlékezet mulasztásait...

Felsőházsmárkon született 1801-ben. Birtokos nemesi család gyermeke volt. Iskoláit Szikszón, Miskolcon és Sárospatakon végezte. Életében nagy szerepet játszott városunk, a „Bodrog-parti Athén”. Az itt-töltött időt (1814-től 1823-ig

volt pataki diák) alaposan kihasználta. Tanulmányi eredményével, tudásával hamar kiemelkedett társai közül. Ezt részben nagy szorgalmának, részben lelkiismeretes professzorainak köszönhette (pl. Imre Istvánnak, Kövy Sándornak). Ezek őt is szerették. Ránk maradt, hogy egy év végi jogi vizsgán így szólott hozzá a híres Kövy professzor: — Domine Fogarasi, unus pro omnibus! —, azaz: Fogarasi uram, egy mindenkéért!

Szülei papot akartak nevelni belőle, ő azonban inkább a világi pályákhoz vonzódott. Ezt bizonyítja, hogy diákévei alatt is számos költeményt írt, nagy

érdeklődést tanúsított az irodalom, a nyelvtan és a történelem iránt. Végül is álmát valóra válthatta: jogtanár lett.

1848-ban Kossuth miniszteri-umában volt tanácsos, de 1849-ben nem ment a kormánnyal Debrecenbe. Később kúriai bíró lett. 1850-től a királyi törvényszék bírójaként működött, 1854-ben főtörvényszéki tanácsosnak nevezték ki.

Ekkor már javában dolgozott élete fő művén, a hatkötetes „A magyar nyelv szótára” megalkotásán. A mű létrehozásának alap gondolata még a 30-as években vetődött föl benne. A szótárt Czuczor Gergellyel együtt, majd annak halála után (1866) egyedül szerkesztette. Ez a hiányt pótló mű — az időközben elhangzott szakmai kifogások ellenére — nagyszerű és hozzáértő munka bizonyítéka. Fogarasi rendkívüli szorgalommal, kitartással, önfeláldozással igyekezett ezt befejezni. Hervadhatatlan érdemeiért a Szent István Rend keresztjével tüntették ki.

Ezenkívül más műve is megjelent: pl. „A magyar nyelv

metaphysicája” (1834); „A magyar nyelv szelleme” (1843). Tudományos munkálkodásának súlyát és értékét nem csupán műveinek nagy száma, hanem főleg az adja meg, hogy ezek jórészt új meglátásokat és úttörő felismeréseket tartalmaztak.

Neki köszönheti nyelvtudományunk a szórend „titkának” fölfedezését. (Ez az un. Fogarasi-törvény, mely bebizonyította, hogy anyanyelvünkben a kiemelt mondatrész mindig az igei állítmány elé kerül.) Az ő érdeme, hogy ma tisztábban látjuk a choriambusnak a magyar ritmusban játszott szerepét.

Fogarasinak része van abban, hogy a magyar nyelvet — az idegen nyelvek bilincseitől megszabadítva — sikerült önálló és szabad fejlődésre alkalmassá tenni. Rengeteg jó, új műszó is neki köszöni létét. Ki gondolná, hogy ő alkotta ezeket a mai életben is gyakran használatos szavakat: okszerű, rendőr, tanár, elmélet, anyag, nemleges stb.

A magyar nyelv eredetével is szenvedélyesen foglalkozott.

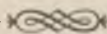
Mongolok, tatárok közt tanulmányozta a magyarral rokon nyelveket. Az ezekre vonatkozó — egyébként elavult — tanulmányai kéziratban maradtak.

Termékeny, alkotó munkájának 1878-ban a halál vetett véget. A súlyos veszteséget, mely halálával a magyar tudományos életet érte, Tóth Lőrinc így érzékeltette: „Nemes szándékai meghiúsulva — kedvenc hegedűje porral lepve, húrjai lepatanva: az élet harmóniája fájdalmasan feldúlva.” Mi azonban — Fogarasi János jelentőségének tudatában — születése 175. évfordulóján szívesebben gondolunk Jókai Mór építő szellemű soraira:

„Aki szorgalmas,
az gyarapodik,
Aki szeretet vet:
szeretetet arat,
Aki érdemeket szerez:
jutalmakat talál.”

Pohánka Enikő
és

Veres Andrea
I. B

Tribün

J . W . G O E T T E V E R S E I

MINDIG KÖZEL VAGY, KEDVESEM

(Nähe des Geliebten)

Rád gondolok, ha napsugár csillámlik	Téged hallak, hogyha tompán morajlik,
Tenger színén; Rád gondolok, ezüst holdfény ha játszik	Felcsap az ár; Liget ölen lesem, tán hangod hallik,
Forrás vizén. Téged látlok, a porfelhő ha felszáll	Ha csend van már. Rád talállok, nincs hatalma a térnek
Messzi úton; Vak éjén, ha ijedt vándor botorkál	Rajtunk, ne félj! A nap leszáll, a csillagok már égnek.
Keskeny hídon.	Csak várj, remélj!

Fordította: Magda Barnabás

Rátaláltam

(Gefunden)

Az erdőt jártam
cél nélkül én;
csendben bolyongtam
mély rejtekén.

Árnyas fa tövén
— csodás világ —
várt reám üdén
egy kis virág.

Letéptem volna,
de szépen szólt:
mit ér hervadva,
mi élő volt?

Igy gyökerestől
hazavitettem;
viruljon elől
kiskertemben.

Puha az ágya,
bokrosodik;
minden kis szála
szépen virít.

Fordította: Magda Barnabás

A tanár úrra iskolánk jelenlegi diákjai is jól emlékezhetnek: néhány éve ment nyugdíjba.

Itt él azonban közöttünk: kedves, rokonszenves alakja gyakran feltűnik az Alma Mater folyosóin.

Magda Barnabás nagy angol és orosz nyelvtudásának, kiváló német nyelvi és irodalmi ismereteinek mindig sok hasznát vettük.

Most lapunkat ezzel a két műfordításával tisztelte meg.

H o l m i

— Jól esik közzétenni, hogy az évenként kétszer megjelenő Bodrogmenti Horgász 1975/2. számában kedves sorokat szentel nekünk.

„Köszöntjük a Sárospataki Krónikát, mely az új tanévben új köntösben jelenik meg. Kívánjuk, hogy nagy pataki lapelődjeihez híven jól és sokáig szolgálja a diákifjúság sürgető gondjainak megoldását, vigye előre a pataki oktatás ügyét.”

A Krónika tanár és diákszerkesztőinek most bőven van gondja. Legyen biztató azonban számukra, hogy minden munkájukban — mint ifjúságunk alapvető dolgaiban általában — a Párt, a Kormány szerető gondoskodását, figyelő szemét — segítőkészségét — érezhetik maguk mögött.

Kívánunk a Krónikának sok szép sikert, szorencsés lapszámokat, magunknak pedig sok örömet az új tanévben megújult diáklaptól.”

— 1975. december 12-én — a kassai magyar tannyelvű gimnázium meghívására — iskolánk igazgatója, Kádas Sándor és Dobay Béla tanár úr Szlovákiába utazott látogatóba. 13-án megjelentek a VI. Kazinczy Nyelvművelő Napok rendezvényein is.

— Iskolánk UNESCO-ügyeinek intézője, Dr. Sós Istvánné 1975. december 15-17-én Genfben részt vett a svájci UNESCO asszociált iskolák Ifjúsági ENSZ Közgyűlésén.

— Matematikából 1976. január 10-én írásbeli, 13-án szóbeli házi-versenyt rendezett a munkaközösség, hogy kiválaszthassa azokat a tanulókat, akik iskolánkat képviselik a Mezőkövesden lebonyolítandó megyei matematika-versenyen.

A háziverseny évfolyamonkénti győztesei a következők:

1. Mestellér Zsuzsanna	I. B
2. Kocsis Sándor	I. F
1. Száraz József	II. F
2. Szabó István	II. F
1. Baranyai András	III. F
2. Szabó Márta	III. B
1. Bánáti József	IV. F
2. Csuhaj V. Imre	IV. F

— 1976. január 20-án este — a Látókör keretében — Bánffy György Jászai Mari-díjas színművész mutatta be gimnáziumunk ifjúságának „Édes, ékes anyanyelvünk” című nagyszerű műsorát.

— Az 1974/75-ös tanévben végzett IV. B-sek, akiknek Bigus Imre tanár úr volt az osztályfőnökük, 1976. január 21-én kelt levelükben értesítették iskolánk igazgatóságát, hogy a történelem szertár gyarapításához évi 3000 Ft-tal járulnak hozzá.

Az első 1000 Ft már megérkezett.

— 1976. január 24-25-én Mezőkövesden 14 középiskola részvételével megtartották a hagyományos megyei matematika-versenyt. Ezen iskolánk 7 fős csapata vett részt. A csapatból Kocsis Sándor I. F osztályos tanuló évfolyamán az I., Szabó István II. F osztályos tanuló évfolyamán a II., Baranyai András III. F osztályos tanuló évfolyamán a II., Bánáti József IV. F osztályos tanuló évfolyamán a II. lett.

A csapatversenyt iskolánk képviselői nyerték, ezért egy évig mi vagyunk a vándorserleg birtokosai.

— A KISZ Központi Bizottságától Tibor Tamásnak, a honvédelmi és sportosztály vezetőjének aláírásával a következő, 1976. január 30-án kelt értesítést kaptuk:

Kedves Elvtársak!

Örömmel olvastuk leveleteket, amelyben arról az elhatározásotokról számoltok be, hogy társadalmi munkával felépítitek sportpályátokat. Valóban, nem szabad csak a kézre várni, hanem mozgalmi eszközeinkkel, lehetőségeinkkel — ide soroljuk a társadalmi munkát, a kezdeményezést is — hozzá kell járulnunk ahhoz, amire elsősorban nekünk van szükségünk.

Ezt kívánjuk elismerni azzal, hogy a fenti célokra a mai napon 80.000 Ft-ot utaltunk át számotokra a megyei KISZ-bizottság egyszámújára.

Biztosak vagyunk abban, hogy ez is meggyorsítja a pálya építését és minél több tanuló, sárospataki fiatal számára teremti sportolási alkalmat, részvételi lehetőséget az »Edzett ifjúságért« mozgalomban.

Jó munkát, jó sportolást kívánunk, és várjuk értesítéseket a pályaváratásról.”

— A Szép Magyar Beszéd Versenyének házi fordulóját — 50 indulóval — 1976. január 31-én rendeztük meg. Ezen a következő rangsor alakult ki:

I. Kiss Márta	IV. C
II. Csatlós Veronika (Kassa)	Lovas Erzsébet III. D
III. Tarnóczy Barna III. B	(Pénzjutalmat kapnak)
IV. Nagy Zoltán	III. B
V. Kohuth Mária	IV. B
VI. Bodó Katalin III. B	Bogár Katalin IV. F
	Pohánka Enikő I. B

(Könyvjutalomban részesülnek)

— Iskolánkban a szabad pártnapon, 1976. február 11-én Dr. Beckl Sándor országgyűlési képviselő, az OTSH elnöke az V. ötéves terv feladatairól és az 1976. évi teendők-ről nagy érdeklődéssel kísért beszámolót tartott.

A rendezvényen a gimnázium, a kollégiumok és a szakmunkásképző intézet dolgozói vettek részt.

— Értesüléseink szerint a II. Rákóczi Ferenc születésének 300. évfordulója alkalmából szervezett tudományos ülészak 1976. május 24-27-ig fog tartani Sárospatakon. Ebben az időben városunknak és iskolánknak körülbelül 400 hivatalos vendége lesz: neves hazai és külföldi történészek, érdeklődő tanárok, egyetemista és főiskolás fiatalok stb.

A négynapos rendezvénysorozat befejezéséig — 1976. május 27-én du, 2 órakor — BAbZ megye és Miskolc város gimnáziumainak 5-5 fős meghívott csapata Rákóczival kapcsolatos történelmi vetélkedőn méri össze erejét.

Sárospataki Krónika

A Sárospataki Rákóczi Gimnázium KISZ-szervezőtőnének lapja

A kiadásért felelős: Kádas Sándor igazgató

Felelős szerkesztő: Dobay Béla gimnáziumi tanár

Diákszerkesztők: Baranyi Katalin, Farkas Imre, Fráter Mária, Laczkó Tibor, Szabó Lívia és Zehér Emese

Eng. sz.: III. IFI/42/1970 Borsodi Nyomda sárospataki telepe 76-494 500 F. v.: Lásó Lajos